

**עין משפט
גזר מצוה**

פה א טושיע אית סי דג סקיף צ צהג"ה:
פו ב מיי פ"ח מהל' בית המכירה הל' ו סמנ עשין קמ':
פז ג מיי פ"י מהלכת שכנים הל' ו סמנ עשין סב טושיע ח"מ סי קנה סקיף לג':
פח ד מיי פ"ט ע"ה ה טושיע שם סקיף לא:
פח ה מיי שם פ"ח הלכה ג סמנ שם טושיע שם סקיף טו:
פט ז

תורה אור השלם

- 1 הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סביב הולך הדרח ועל סביבותיו שב הדרח: קולת א ו הדרח: קולת א ו
- 2 מן הדרח תבוא סופה ומקושרים קרה משגמת אל יתן קרח ויבש מים ממוקף: ארוב לו ט-י
- 3 מצפון ויהי יתנה על אלוה תבוא הדר:
- 4 הולכים ויהי מים ויבש בקנה ישקלו וישבר צורף וישגהו אל יתבדו אף ישגהו: ישגהו מו ו
- 5 ויהי על ימין ויעב ויאכל על שמאלו ולא ישבעו איש בשר ורעו יאכלו: ישגהו ט יט
- 6 צפון וימין אתה בראתם תבדו ותרמון במקף החלים פט יג
- 7 יפתח יי קף את אוצרו השוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו וירדך את כל מעשה ידך והיית גוים רבים ואתה לא תלדו: בדדים כח יב
- 8 ארץ ימים בימניה בשמאלה עשר לבדוד: משיה ג טז
- 9 ויאמר יי אלי מצפון תפתח הדרה על כל ימי הארץ: וימיהו א יד

גליון הש"ס

נמרא שמולת את חובב. ע"י ימנות עב ע"כ מדי"ה דל"ה: ד"ה ג' ונתן בו' כשכיל הויקא דרחה. עיין לעיל דף י"ז ע"כ מדי"ה ד"ה יא':

מוסף תוספות

א. והביייתא בגמ' הוא דפרישו דהאי בין מלמעלה דקתי' במתני' קאי בין אבור בין אאילן. ר"י.

רבינו גרשום

עולם לאכסדרה הוא דומה. מה אכסדרה זו שיש לה ג' דפנות ולא יורח ומסוככת כך העולם: וירוח צפוניתו אין לה דופן ואינה מסוככת: וכשחמה מגעת. שהלכה כל הימים ועכשיו מערבית בלילה בקרן מערבית צפונית נכפפת באותו רוח צפוני שאינו מוסך ונולה למעלה מרקיע: ור' יהושע אומר עולם דומה לקובה. כאהל הוא דומה. מה אהל זה מסוככת לכל דפנותיה אף עולם מכל וכל מוסך וכשחמה וירוחת ביום ארוך וירוחת ברוח צפונית מורחית והולכת במורה דרום עד שגמגמת לקרן מערבית צפונית סמוך לחשיכה לקרן צפוני נכנסת בחלון א' בלילה ומסקת וחוזרת אחורי כיפה של עולם וסובב רוח צפונית כל הלילה שנאמר הולך אל דרום ביום בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכן הכי נמי וסובב אל צפון בלילה בין בימות הגשמים: סובב סובב הולך אלו פני מזרח ומערב. שפעמים מסבכתן ביום קצר ושוקעת החמה בקרן מזרחית דרומית והולך כל היום על פני דרום ולא יורח ובלילה נכנסת בקרן דרומית מערבית בחלון אחד וסובבת כל הלילה פני המערב ופני המזרח ופני המזרח עד קרן מזרחית דרומית. ופעמים מהלכתן ביום ארוך ושורחת חמה בקרן צפונית מזרחית והולכת כל המזרח הדרום ופני המערב עד הלילה ובלילה נכנסת בקרן מערבית צפונית וסובבת כל הלילה פני הצפון עד קרן צפונית. מהלכת ביום ומסבכתן בלילה: הוא היה אומר ר' אליעזר דהא ברייתא אתאן לטעמא דר"א דאמר עולם לאכסדרה הוא דומה: מן הדרח תבוא סופה זו רוח דרומית. שדופן שלה אמצעי ופנימי ודומה לחדר: סופה. סערה: וממזרים קרה זו רוח צפונית. שכל העולם ממזרים וזם מים לשם לפי שאין שם דופן והוא תהו ובהו ומים ואינה מסוככת. קרה. חורף אבל אינו קריר כל כך. קרה חורף ממש: זו רוח מזרחית. שמרחיקין שם הגשמים לחצי. רוח של ניהוחא מעלי. בשפיכותא שבא בקשיות ודאי קשה

כה:

וממזרים (ו). פי' רוח כפונות שכותל שלה מושלך כלומר שאינה מסוככת לרבי אליעזר: **וכתריב צפון וימין וכו'.** דויגזור על ימין (ו) איכה למימר דבימין ושמאל של אדם מייירי (הג"ה). ועוד נראה שמה (ו) מקרא קמא אין להוכיח שדרום ימין ולא נאמר איכפא. ע"כ הג"ה: **תנא** בין שהבור למעלה ואיך למטה כו'. אינטרין לאימיו הך אע"ג דצממני נמי מן זין מלמעלן זין מלמטן מ"מ דאי קמא דעליה הוא אמילא דלחרוז ושקמה מן דענה קאי קמ"ל בריתא דכל אילן (הג"ה). ולספרים דלג גרסינן צממני זין מלמטן אחי שפיר דאי ממתני' הוא אמילא זין מלמעלן אילין קאי ולא צבור משום דלא תקשי אלף צור מלמעלה ואילן מלמעלה אמאי כדפרין (א) אבריימא. עד כאן הג"ה(ה): **עני** והעשיר הוה. רבנא נקט שהיה עני ולא איבעי (ו) לאסוקי אדעמייהו שיצנה האפדנא אפי' הכי הווקפו להרחיק משום דהו גידי לדיה אף על גז דסמך צהיתר אין נריך להרחיק אפי' גידי דיליה כדמניא (לעיל דף ק:): אס היה רפת צקר קודמת לאולר מותר וה"ה חנות של נחמתיים ונצטנין ואין חילוק בין דירה לאשר לפי המסקנא אומר ר"ת דהכא היינו טעמא משום דלא קביעא תשמישייהו כל כך כי הנך דלעיל (הג"ה). ועוד דהכא (ו) משום דלחיסור סמך דכל מרא דממי מרפי לארעא. ע"כ הג"ה(ה): אפומא

אתה בראתם ואמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדין מאוצר טוב שניאמר ר' יפתח ה' לך את אוצרו הטוב בזמן שישראל (ו) עושין רצונו של מקום וישראל שרויין על אדמתם גשמים יורדין מאוצר טוב בזמן שאין ישראל שרויין על אדמתם אין גשמים יורדין מאוצר טוב אמר רבי יצחק "הרצה שיחכים ידריים ושיעשיר יצפין" (ו) וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידריים שמתוך שמתחכם מתעשר שנאמר "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והא רבי יהושע בן לוי אמר שבינה במערב דמצדד אצדודי אמר ליה רבי חנינא לרב "אשי כונן אתון דיתביתו בצפונה דא"י אדרימו אדרומו ומנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא דכתיב "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ: מרחיקין את המשרה מן הירק וכו': תנא רבי יוסי מתיר בחדלל "שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבורי הרחק דבורך מן חרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי: **ברתני**" מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדמה "קוצץ ונותן דמים ואם אילן קדם לא יקוץ" (ו) ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ" (ו) ר' יוסי אומר: "אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ "שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **גמ'** תנא בין שהבור למטה ואילן למעלה בין שהבור למעלה ואילן למטה בור אלא בור למעלה ואילן למטה אמאי אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין את הקרקע ומלקין קרקעיתה של בור: רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי (ו) אמר רב אשי כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן דמודי ר' יוסי בגיירי דידיה פאפי יונאה עני והעשיר הוה בנה אפרנא "הוה הנך עצורי בשיבכותיה דכי הוה דייקי שומשמי הוה ניידא אפרניה אתא לקמיה דרב אשי א"ל כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן מודי רבי יוסי בגיירי דיליה וכמה לעשות שמן: גיירי דיליה. והכל נמי מדיהם הוא צל לו שמנח מכותיהם הוא מרעיד: **וימה**. תנוד אפדנא דכתיב ארחוץ: **כדנייד**

לא יחפור פרק שני בבא בתרא

לאכסדרה. שאין לה דופן רביעית: **אינה מסוככת**. במחילה: **למעלה מן הרקיע**. ומהלכת את רוח צפון בגגו של רקיע: **לקובה**. אהל שכולו מוקף: **לקרן מערבית לפונית**. כלילה. שהחמה לעולם מהלכת רוח כפונות כלילה ומן המערב היא פונה לצפון שכן הילוכה מן המזרח לדרום מן הדרום למערב וממערב לצפון: **ומחורס אחורי יניפה**. דרך חלון: **הולך אל דרום**. היקף היום קרוי הילוך שהוא צמוד החלל ואת היקף הלילה קרוי סיבוב שהוא מקיף צמוד וציוס לעולם מהלכת צדדים אפילו ציוס קצר אינו מהלך פחות מרוח דרומית: **וסוכב אל צפון כלילה**. אף כלילה קצרה של תקופת תמוז אינו סוכב פחות מרוח כפונות: **פעמים מהלכת**. ציוס ארוך של תקופת תמוז שהיא יוצאה צקן כפונות מזרחית ושוקעת צקן מערבית לפונית: **פעמים סוכב**. ציוס קצר שהיא יוצאה צקן מזרחית דרומית ושוקעת צקן מערבית דרומית ומהלכת כלילה ג' רוחות: **אסאן לר' אליעזר**. שאמר לאכסדרה דומה: **וממזרים קרה זו רוח לפונית**. שהדופן מזרחת ופרוצה: **והאמרם רוח דרומית מעלה רביעית**. וכאן אמר ר' אומר רוח מזרחית מביאה מים: **הא דאסאן מעלה גניחוסא**. בא מן הדרום וכי אמאי נשפיכותא בא מן המזרח כדמתיב מים צמולק: **לא הוגשמה רוח דרומית**. שהיתה רגילה להביא רביעית טובים: **וכסבי לפון וימין**. אלמא ימין הוא דרום וסביב זיה רעב: **אס אוצרו הטוב**. וסביב לתת מעט לרעך: **ידיים**. צמלתו ימין פניו לדרום: **וסימניך**. שלא תחליף: **דמלוד אלוודי**. (ו) מעט לצד דרום: **אדרימו**. שהיו פונים לצד ירושלים משום דמתיב והתפללו אליך דרך ארעס וגו' (מלכים א' ח): **עד שאסא אומר לי**. שאני מוזיק ועלי להרחיק את עצמי אני אומר לך שאסא מוזיק: **לגלוגי חרדלי**. פרחי חרדלי: **ברתני חרוב וחרמיה**. שרשיהם מרובים: **זין מלמעלה**. שאחד מהן מלמעלן בגובה שיפוע הר והשני צפולו: **זין מן הצד**. בקרקע שזה: **ונסון דמים**. לכיון דברשות נטע שאינו מוזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוח כלל דמים "צשזיל היקף דיחיד: **גב' שמחלידין**. לשון חלדה דהלכות שחיתה (מולין דף ק:). "שמלכת מתחת לקרקעית הבור: **הלכה כר' יוסי**. שעל הניזוק להרחיק את עצמו: **גיירי דיליה**. היכה דמתי ליה היקף ממוך לוי של מוזיק כהניא דאמרי' צהצית העלליה (ב"מ דף ק:). הנהו צי תרי חד דיירי עילאי וחד דיירי תתאי איפתיא מעוזה וכל אימת דמשי לדיה נפלי עליה דמתאי דכשנולפין מידו ממש על התחתון קרי ליה גיירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי (ו) לא קרי ליה גיירי דיליה: **פאפי יונאה**. כך שמו על שם מקומו: **עלוזי**. עוזרי שוממין: **תנוד אפדנא דכתיב ארחוץ: כדנייד**

לשם: על ימין. זו רוח דרומית: ורעב. משמע פעמים רעב פעמים שבע: ויאכל ולא שבעו. משמע לא שבעו לפי שלא הוגשמה: צפון. הוא שמאל כדפרישית לעיל: ידריים. כלומר לרוח דרומית: יצפין. יתפלל לרוח צפון: שולחן בצפון. היינו עושר שיעריך שאלהנו מחמת עושרו: ומנורה בדרום. היינו חכמה כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור: שנאמר ארך ימים וגו'. האי קרא לא אתי לאשמועינן אלא תורה שיהא חכמה יש בה נמי עושר וכבוד: דעמדא אצדודי. לא מכל וכל לרוח דרומית ולא מהכל לרוח מערבית: אדרימו. כלומר כשתתפללו חזרו פניכם לצד דרום שנאמר והתפללו [אלוין] דרך ארעס: **פ"ק** והחרוב והשקמה ג' מרחיק ובין מן הצד שאם הבור אין עמוק צריך להרחיק האילן מן הבור ג' אמה ותנא בין שהבור מלמעלה של אילן שהבור עומד במקום גבוה והאילן במקום נמוך ובין שהבור במקום גבוה אם אין כ"ה אמה הרחק מרחיק. והא לא קא מוזיק ליה לבור כלל: ומלקין קרקעית של בור. ונעשה טיט: מודה ר' יוסי בגיירי. כדפרש לעיל אע"פ עושה בתוך שלו חייב: יונאה. שם מקום: הנך עצורי. שמכתשין ומעצרין את השוממין כדי להוציא שמן:

מסורת הש"ס

(א) עירובין טו. (ב) נלקמן קמא. יומא סא: ממות פו: (ג) (ד) כ"א ר' יאשיהו (ד) גיטין ג. (ה) נלעיל יח. (ו) כ"מ קח. (ז) נלעיל יח. (ח) נלקמן כז. (ט) נלעיל כד: (י) (כ"ב קד:). (יא) נלעיל יח: (יב) נלעיל כב: כ"מ קח. (יג) כ"ל דהולכות.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר אלוה הטוב ממן שישראל שרון על אלמנתם כל"ל ותיבות עשירי עלונו של מקום וישראל נמחק: (ב) רש"י ד"ה דלמדך אלצורי משה לזר דרום: (ג) ד"ה גיירי דיליה וכו' והדר נפלי כגון דמגדרי לא קרי ליה: (ד) תוס' ד"ה וממזרים קרה זו רוח צפונית פ"י שחבל שלה נלעיל: (ה) ד"ה וסביב וכו' על ימין ליכא להוכיח דאיכא למימר דבימין: (ו) בא"ד שמה דמקרא קמא אין להוכיח שדרום ימין: (ז) ד"ה עני וכו' ולא איבעי להו לאסוקי וכו' אע"ג דבספר וי' נחחומין ושל נעשין: (ח) בא"ד דהכא שאני משום דלחיסור וכו' מלא ומרא דמתי מרפי לאעלא והוה דרומי דבור ע"כ הג"ה:

מוסף רש"י

שולחן בצפון. כדמתיב (שמות כו) והסלחן קמח על גבול צפון ומנורה בדרום. כדמתיב (שם) ואת המנורה טבה השלחן (ושב"ט שם). ע"כ שאחיה אומר כו'. שעל המזוק להרחיק עצמו. דהקמ' אמה דמתיב מן חרדלי. שאף אמה נקרא מוזיק (לעיל יח). מרחיקין את האילן מן הבור. שמתפלל כמולי מתפסטיק ועוקבין כמולי הבור ומחלידין את הקרקע והכמלים נפלים (ב"מ ק"ק). עשרים וחמש אמה. כך שיערו שספרין משכין והולקין ומקלקלן את כמולי הבור (רש"י יח). ובחרוב ובשקמה. יש לן ששין ימין וארובין משאל אינות ונתן (ב"מ ק"ק). דמים. עמך בעל הבור למי האילן נלעיל האילן (לעיל כד). בין שהבור למעלה ואילן למטה. שהאילן נמוך מן הבור נטעו משפטי האילן. כהר (שם). שמחלידין את הקרקע. ומקלין עפר ומקלקלן קרקעיתו של בור (שם). מודי ר' יוסי בגיירי דידיה. תלמיס הצלמיס לו מיד גופו של בעל הבית ממש (לעיל כב) אע"ג דאלמ על הניזוק להרחיק את עצמו. הני מילי סידי דלא ארס עמנו מוזיק. כגון אילן וכו'. ששפט נשמיטו אינו מוזיק אלא הכרטיס גידלין. ומתפסטיק מלתיס לאחרי זמן. אכל סידי דלדמי עמנו מוזיק חורק לו מיד סידי הוא דלא גרמא דניזוקין הוא דמפסטר אלא מוזיק ממש הוא ואלס מועד: לעולם ער ושן שנג ומודי (ב"מ ק"ק).

רבינו גרשום (המשך)

כסופה: לא הוגשמה רוח צפונית. שלא ידרו גשמים